

досліджень повноважень прокурора у досудовому кримінальному провадженні.

Миронов А.М.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
здобувач кафедри організації судових та
правоохоронних органів

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНУ ПРИ ЗАТВЕРДЖЕННІ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Актуальність дослідження за обраною темою обумовлюється тим, що етап закінчення досудового розслідування виступає підсумком досудового кримінального провадження і закладає основні передумови для судового кримінального провадження, а відтак – у значній мірі забезпечує виконання завдань кримінального судочинства. Основним актом на цьому етапі є обвинувальний акт, законності і обґрунтованості якого прокурор повинен приділяти особливу увагу.

Відповідно до положень нового Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі по тексту – новий КПК України) за підсумками досудового розслідування замість обвинувального висновку складається обвинувальний акт. В супровідних документах до нового КПК України (зокрема, Пояснювальній записці до проекту КПК від 12.01.2012) не наводиться аргументів на користь таких термінологічних змін. Очевидно, їх необхідно розглядати в контексті загального реформування досудового розслідування. Крім того, вказане формулювання уявляється більш точним, ніж попереднє, оскільки за своєю природою обвинувальний висновок являвся актом, тож перейменування його на обвинувальний акт символізує, що в цьому документі втілюється певна позиція сторони обвинувачення щодо винуватості особи у вчиненні злочину. З огляду на те, що він передається до суду і за допомогою цього документу ініціюється процес судового кримінального провадження, він дійсно виступає як акт обвинувального характеру, що має визначені законом процесуальні наслідки.

Звертає на себе увагу той факт, що в тексті нового КПК України не наводиться визначення обвинувального акту. На наш погляд, при формулюванні цього визначення необхідно брати до уваги як формальний, так і змістовний його аспекти. З формальної точки зору, обвинувальний акт – це процесуальний документ встановленої форми. Зі змістовної точки зору, на яку вказує ч. 2 ст.

291 нового КПК України, обвинувальний акт формулює обвинувачення конкретної особи у вчиненні кримінального правопорушення. В свою чергу, відповідно до п. 13 ст. 3 нового КПК України, обвинувачення – це твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України. Отже, загальний висновок можна сформулювати так: обвинувальний акт – це процесуальний акт-документ, у якому формулюється твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, який затверджується прокурором.

В науковій юридичній літературі з приводу обвинувального висновку зазначалося, що він виконує в процесі декілька взаємопов'язаних завдань, зокрема:

- 1) підводить підсумок стадії досудового розслідування;
- 2) є основою і визначає межі судового розгляду;
- 3) знайомить обвинуваченого з характером і підставами висунутого проти нього обвинувачення, даючи змогу йому визначати напрями і засоби свого захисту;
- 4) систематизує всі зібрані в ході розслідування докази, полегшуючи прокуророві, суду, учасникам процесу вивчення матеріалів справи.

Вважаємо, що всі наведені положення є справедливими і щодо обвинувального акта. Крім того, за допомогою цього акту прокурор ініціює судове кримінальне провадження, адже за відсутності обвинувального акта воно не може розпочатися. Отже, обвинувальний акт і процесуальні дії, які вчиняються щодо нього, символізують перехід від досудового до судового кримінального провадження.

Закон (ч. 2 ст. 291 нового КПК України) встановлює чіткі вимоги до змісту обвинувального акта. Так, він має містити наступні відомості: 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора; 5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення; 6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання; 7) розмір шкоди, завданої кримінальним

правопорушенням; 8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування); 9) дату та місце його складення та затвердження.

Вказані відомості в обвинувальному акті мають бути певним чином структуровані. Відповідно, обвинувальний акт складається з двох частин: описової і резолютивної. В описовій частині зазначаються: обставини справи, які були встановлені досудовим розслідуванням; місце, час, способи, мотиви і наслідки кримінального правопорушення, вчиненого кожним з обвинувачених, а також зібрані докази, і відомості про потерпілого; показання кожного з обвинувачених по суті пред'явленого йому повідомлення про підозру, доводи, наведені ним на свій захист, і результати їх перевірки; наявність обставин, які обтяжують чи пом'якшують покарання.

У резолютивній частині обвинувального акта наводяться відомості про особу кожного з обвинувачених, викладається правова кваліфікація кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення.

Описова частина обвинувального акта, на наш погляд, може викладатися на тих підходах, які практика виробила для складання обвинувального висновку, а саме: у хронологічній або систематичній послідовності. За хронологічним методом обставини вчиненого кримінального правопорушення викладаються в тій послідовності, в якій їх встановив слідчий. Найчастіше він використовується тоді, коли обвинувачений не визнав себе винним у вчиненні злочину, а обвинувачення ґрунтується на побічних доказах. У таких випадках існує потреба після зазначення показань обвинуваченого навести інші докази, які його викривають. Систематичний метод застосовується слідчими і прокурорами у кримінальному провадженні з прямими доказами обвинувачення, коли послідовно викладаються встановлені обставини вчиненого кримінального правопорушення і докази на їх підтвердження, коли кожне положення, що характеризує підготовку і вчинення відповідного кримінального правопорушення, підтверджується посиланнями на докази. Вказані методи можуть поєднуватися, особливо це доцільно у провадженні щодо складних та багатоепізодних кримінальних правопорушень.

Практика показує, що при перевірці обвинувального акта прокурором трапляються випадки, коли прокурор відмовляє у його затвердженні і повертає обвинувальний акт слідчому з суто формальних міркувань. В окремих випадках подібні дії є проявом дріб'язкового бюрократизму і формалізму з боку прокурорів, проте часто рівень складання обвинувальних актів є настільки низьким,

що в іншому випадку прокурор змушений брати на себе обов'язок виправляти допущені слідчим помилки, переписуючи текст обвинувального акта. Оскільки ч. 1 ст. 291 нового КПК України не передбачає можливості повернення обвинувального акта прокурором слідчому для доопрацювання, то можна передбачити, що вказані ситуації, виникнення яких є неминучим, будуть вирішуватися у позапроцесуальному порядку.

Таким чином, проблеми прокурорського нагляду за законністю обвинувального акта потребують подальшого дослідження і теоретичної розробки.

Носко Н.В.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
аспірант кафедри кримінального права № 1

СТІЙКІСТЬ ЯК ОЗНАКА ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ

Питання боротьби з організованою злочинністю залишається одним з найгостріших в сучасному українському суспільстві. За останні роки кількість злочинів, вчинених злочинними організованими об'єднаннями, невпинно зростає. Впливають на таку ситуацію соціальні, економічні та інші фактори, в тому числі недосконалість Кримінального кодексу України (далі – КК або КК України) в частині точного, повного та зрозумілого для правозастосувача визначення ознак організованої групи.

Чинний КК України вперше в історії національного кримінального законодавства в ч. 3 ст. 28 надає дефініцію злочину, вчиненого організованою групою. У зазначеному положенні вказується, що злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи. Підтримуючи такий крок законодавця слід відмітити, що у цьому визначенні використовуються оціночні поняття, тлумачення яких викликає труднощі на практиці, зокрема під час провадження правоохоронними органами дізнання, досудового слідства або при судовому розгляді кримінальних справ.

Аналіз наведеної норми, наукових праць та судової практики показує, що однією з ознак організованої групи є стійкість. Водночас тлумачення цієї ознаки в постановках Пленуму Верховного Суду України (далі ПВСУ) та юридичній літературі не однакове.

Так, визначення стійкості надавалося у п. 2 постанови ПВСУ